

Strategi för Sveriges reformsamarbete med västra Balkan och Turkiet 2021–2027



1. Inriktning

Målet för svenskt internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Utvecklingsarbetet ska ta sin utgångspunkt i principerna om bistånds- och utvecklingseffektivitet liksom i Agenda 2030, Addis Ababa Action Agenda och klimatavtalet från Paris.

Strategin för Sveriges reformsamarbete med västra Balkan och Turkiet ska gälla under perioden 2021–2027 och omfattar totalt ca 5,6 miljarder kronor. Sidas verksamhet på västra Balkan¹ omfattar ca 4,9 miljarder kronor och i Turkiet upp till 525 miljoner kronor². Svenska institutets (SI) verksamhet på västra Balkan omfattar 90 miljoner kronor och i Turkiet 50 miljoner kronor. Verksamheten vid svenska Generalkonsulatet i Istanbul (GKI) omfattar 63 miljoner kronor. Folke Bernadotteakademins (FBA) verksamhet omfattar 56 miljoner kronor.

Strategin styr användningen av medel som anslås under anslagspost 23 i regleringsbrev avseende Sida för respektive budgetår, medel som anslås under anslagspost 21 i regleringsbrev avseende SI för respektive budgetår, medel som anslås under anslagspost 1:1.4 Biståndsverksamhet och 1:4.1 FBA, avseende förvaltningskostnader i genomförandet av strategin, i regleringsbrev avseende FBA för respektive budgetår samt för GKI medel som anslås under anslagspost 29.6 i regleringsbrev avseende anslag 1:1 Biståndsverksamhet för respektive budgetår.

Västra Balkan

Sidas och SI:s verksamhet ska bidra till följande mål:

Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet

- Stärkt demokratisk samhällsstyrning och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer
- Stärkta förutsättningar för ansvarsutkrävande, ökad transparens och minskad korruption.
- Stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle

¹ Samarbetet med västra Balkan omfattar Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Montenegro, Nordmakedonien och Serbien. I Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Nordmakedonien och Serbien ska både bilaterala och regionala insatser kunna genomföras. I Montenegro ska utrymme finnas för regionala insatser.

² Fördelningen av medel inom strategin ska återspegla en analys av ländernas utveckling i linje med strategimålen.

Sidas och FBA:s verksamhet ska bidra till:

Fredliga och inkluderande samhällen

- Stärkta förutsättningar för inkluderande försoningsprocesser samt konflikt- och våldsförebyggande arbete

Sidas verksamhet ska även bidra till följande mål:

Miljö- och klimatomfattigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser

- Minskad miljö- och klimatpåverkan samt hållbar förvaltning och hållbart nyttjande av naturresurser
- Ökad motståndskraft mot klimatförändringar och stärkta förutsättningar för skydd, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och ekosystem

Inkluderande ekonomisk utveckling

- Förbättrade förutsättningar för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor
- Stärkta förutsättningar för öppna ekonomier som integreras i regionala, EU:s och internationella värdekedjor och marknader

Turkiet

Sidas, SI:s och GKI:s verksamhet ska bidra till följande mål:

Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet

- Stärkt respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer
- Stärkta förutsättningar för ett jämställt samhälle

2. Kontext

Utvecklingen i EU:s närområde är av stor betydelse för Sverige och EU. Det ligger i Sveriges intresse att fortsätta att samarbeta med länderna på västra Balkan och Turkiet för att bidra till en mer demokratisk utveckling där mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och jämställdhet står i fokus.

Västra Balkan

Utvecklingen på västra Balkan visar positiva tendenser på flera områden, men också fortsatta politiska och ekonomiska utmaningar. Länderna bedriver ett viktigt reformarbete, men takten är ojämn och ytterligare ansträngningar är nödvändiga.

Länderna på västra Balkan är kandidatländer eller potentiella kandidatländer för EU-medlemskap. EU-närmandet ställer krav på genomgripande reformer och är en central drivkraft för utveckling i regionen. Särskilt fokus ligger på att stärka demokratin, rättsstaten, mänskliga rättigheter, jämställdhet och att få till stånd en fungerande marknadsekonomi.

I flera av länderna försvåras reformarbetet av en polariserad politisk miljö och utbredd korruption. I vissa av länderna krymper det demokratiska utrymmet och förutsättningarna för mediefrihet och civilsamhället att verka fritt begränsas. Ekonomisk och politisk makt är ofta sammanflätad och bidrar till medborgares misstro mot offentliga institutioner och makthavare. Svaga institutioner skapar även grogrund för organiserad brottslighet. Migration medför både utmaningar och möjligheter för värdsamhällen i regionen.

Förbättrad lagstiftning har bidragit till framsteg för att stärka jämställdheten, men stora utmaningar återstår vad gäller genomförande. Särskilda utmaningar finns när det gäller kvinnors och flickors politiska och ekonomiska underrepresentation, förekomsten av könsrelaterat våld och bristen på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).

Regionen står även inför stora utmaningar på miljöområdet. Dessa inbegriper energiutmaningar, klimatförändringarnas påverkan på regionen, omfattande föroreningar och brist på hållbar hantering av naturresurser. EU:s Gröna agenda för västra Balkan visar på en ökad ambition att bidra till en utveckling som minskar miljöföroreningar, bevarar biologisk mångfald och som i högre grad fokuserar på en resurseffektiv cirkulär ekonomi, hållbara livsmedelskedjor och hållbar omställning från fossilbaserade system till förnybara.

Länderna befinner sig i olika stadier och på olika nivå av inkluderande ekonomisk utveckling, men inkomstfattigdomen är genomgående hög. I flera av samarbetsländerna utgör den stora informella sektorn i ekonomin ett utvecklingshinder. Den ekonomiska utvecklingen har försämrats i spåren av

covid-19-pandemin och arbetslösheten har stigit, särskilt för ungdomar och kvinnor. Dessa faktorer förväntas ytterligare påskynda utvandring av unga och utbildade från regionen.

Länderna på västra Balkan lider fortfarande av sviterna av kriget på 1990-talet och Jugoslaviens sönderfall. Olösta konflikter och etniska spänningar inom och mellan länderna försvårar reformarbetet. Regionens invånare påverkas av brister avseende mänsklig säkerhet, inbegripet höga våldsnivåer. Behov finns därför av stärkt regionalt samarbete samt konfliktlösande, konfliktförebyggande och förtroendebyggande arbete.

Den demokratiska utvecklingen i regionen utmanas också av en ökande påverkan från externa aktörer. Desinformation har blivit mer vanligt förekommande och underminerar arbetet för demokrati, reformansträngningar och samarbetet med EU.

Turkiet

Turkiet har de senaste åren fjärrat sig från EU och agerat alltmer offensivt i sitt närområde. Samtidigt har det demokratiska utrymmet liksom respekten för de mänskliga rättigheterna, rättsstatens principer och jämställdhet försämrats.

Rättssäkerheten och rättsväsendets oberoende lider av stora brister. Granskande och maktbalanserande funktioner har urholkats. Yttrandefriheten och mediernas oberoende är kraftigt beskurna och föreningsfriheten har begränsats, till exempel genom frihetsberövanden, och regeringskontrollen av akademi ökat.

Situationen är särskilt allvarlig för oppositionspolitiker, journalister, personer som tillhör minoriteter, människorättsförsvarare, fackliga företrädare och hbtqi-personer. Den negativa samhällsutvecklingen innebär också svårigheter för civilsamhällesorganisationer att verka.

Det krympande demokratiska utrymmet har även inbegripit försämringar i respekten för kvinnors mänskliga rättigheter. Arbetet för jämställdhet undergrävs genom landets frånträde från Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet ("Istanbulkonventionen").

Det finns utmaningar med att säkerställa flyktingars och migranternas rättigheter samt en hållbar integration och inkludering av det stora antalet flyktingar i Turkiet.

3. Verksamhet

Sida, SI, FBA och GKI ska genomföra, följa upp och redovisa verksamhetens resultat i linje med vad som föreskrivs i regeringens riktlinjer för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (UD2017/21053). I riktlinjerna framgår bland annat att verksamheten aktivt ska styras mot målen samt att faktiska resultat ska följas upp utifrån målen. De årliga strategirapporterna ska vara övergripande och bland annat innehålla en redovisning, analys och bedömning av resultaten av verksamheten i förhållande till angivna mål. Resultatinformation ska användas för beslutsfattande, lärande, ansvarsutkrävande och för att säkerställa transparens gentemot allmänheten. Uppföljningen ska ge tillförlitlig och användbar information om resultat på såväl kortare som längre sikt genom både kvalitativ och kvantitativ information, där så är möjligt. Strategirapporteringen ska ske samlat för Sidas och GKI:s verksamhet. Sida ska ha ett samordnande ansvar för denna rapportering. SI och FBA ska rapportera separat.

Det svenska strategistyrda reformsamarbetet bidrar också till hållbar utveckling utifrån Agenda 2030, åtagandena om utvecklingsfinansiering från Addis Ababa Action Agenda och klimatavtalet från Paris. Verksamhetens bidrag är relevant för samtliga mål i Agenda 2030. I strategirapporteringen till regeringen ska referenser till hur verksamheten bidrar till genomförandet av Agenda 2030 i relation till strategins prioriteringar också ingå. I sin helhet ska det svenska utvecklingssamarbetet bidra till att minska fattigdomen, till bättre förutsättningar för en demokratisk utveckling och till respekt för de mänskliga rättigheterna.

Västra Balkan

Verksamheten ska skapa stärkta förutsättningar för en demokratisk och inkluderande utveckling. Sveriges bistånd bör som utgångspunkt bidra till ländernas EU-närmande och komplettera EU:s verksamhet med fokus på grundläggande reformer. Att främja ett effektivt genomförande av reformer som kommer samarbetsländernas invånare till del och motiverar till fortsatta reformsträngningar är prioriterat.

Verksamheten ska bidra till att bygga och stärka en transparent, ansvarstagande, oberoende och mer effektiv offentlig förvaltning på nationell och lokal nivå. Förbättrade förutsättningar för att bekämpa korruption och organiserad brottslighet inklusive dess grogrund ska främjas. Stöd till kapacitetshöjande verksamhet för ett migrationsmottagande i linje med EU-normer samt åtgärder för att sänka remitteringskostnaderna kan utforskas.

Civilsamhällets roll i att skapa inkluderande dialog, förankra respekten för demokratin och bidra till ökad tillit i samhället ska stärkas, inbegripet ökade förutsättningar för ansvarsutkrävande samt hållbar samverkan mellan en bredd av förändringsaktörer. Att bidra till att bygga motståndskraft mot antidemokratisk påverkan, inte minst genom stöd för yttrandefrihet och fri och oberoende media, är prioriterat.

På jämställdhetsområdet ska verksamheten bidra till att minska könsdiskrimineringen, stärka kvinnors ekonomiska egenmakt och rättigheter samt kvinnliga människorättsförsvare, öka kvinnors inflytande och deltagande i politiska processer samt ökad tillgång till och respekt för SRHR. Detta innefattar arbete med att motverka sexuellt och könsrelaterat våld samt förändrade sociala normer.

Verksamheten ska bidra till att öka möjligheterna till en miljö- och klimatomfattigt hållbar utveckling och ett hållbart nyttjande av naturresurser. Detta inbegriper stöd till en bredare grön omställning genom åtgärder för förnybar energi, utsläppsminskningar, bevarande av biologisk mångfald och omställning till en cirkulär resurseffektiv ekonomi och kan omfatta stöd till ett hållbart lantbruk, en mer hållbar samhällsservice inom vatten, sanitet, energieffektivisering och avfalls- och kemikaliehantering.

Inom området inkluderande ekonomisk utveckling ska verksamheten bidra till att utveckla möjligheterna till sysselsättning med anständiga arbetsvillkor. Marginaliserade grupper är prioriterade. Stärkta förutsättningar för fri, rättvis, hållbar och inkluderande handel samt för samarbetsländernas ekonomier att integreras i regionala och internationella värdekedjor och marknader, inklusive EU:s, ska främjas. Potentialen i ökat intra-regionalt ekonomiskt samarbete bör tillvaratas.

Inom området fredliga och inkluderande samhällen ska verksamheten vara ömsesidigt stärkande till verksamhet inom området demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och jämställdhet. Den ska inriktas på

grundorsakerna till konflikt, bidra till konfliktlösning samt att öka motståndskraften mot konflikt. Ökat inflytande och deltagande av kvinnor, ungdomar, och diskriminerade grupper i konfliktlösning, försoning, beslutsfattande och övergångsrättvisa ska främjas. Att bidra till minskade våldsnivåer, inbegripet könsrelaterat våld, är prioriterat. Möjligheterna att stödja arbetet för minskad tillgång till vapen i samhället bör tillvaratas. Genomförarna ska koordinera sin verksamhet för att effektivt bidra med sina respektive sakkunskaper. FBA:s verksamhet bör primärt inriktas mot konfliktlösande, konfliktförebyggande och förtroendebyggande arbete genom att skapa bättre förutsättningar för försoning och minskad polarisering. Verksamheten kan bedrivas med förstärkt bilateralt fokus i något eller några samarbetsländer.

Turkiet

Verksamheten ska ha som övergripande mål att främja ett öppet och Europainriktat demokratiskt samhälle. Den ska inriktas mot att stödja och värna ett oberoende och pluralistiskt civilsamhälle samt yttrande- och mediefrihet.

Demokratis röstbärare ska stärkas i syfte att främja demokrati, social dialog och sammanhållning. Det är av särskild vikt att stödja MR-försvare och att främja ungas demokratiska deltagande. Kapacitet att föra dialog med och granska den politiska makten, driva påverkansarbete och bidra till ansvarsutkrävande ska vara i fokus. För att stärka rättsstatens principer ska tillgång till rättvisa, likhet inför lagen, rättsligt skydd för mänskliga rättigheter stödjas liksom värnandet av principen om icke-diskriminering. Detta gäller även flyktingar och migranter.

På jämställdhetsområdet bör verksamheten särskilt inriktas på att minska könsdiskrimineringen, stärka kvinnors ekonomiska egenmakt och rättigheter samt kvinnliga människorättsförsvare, öka kvinnors inflytande och deltagande i politiska processer samt ökad tillgång till och respekt för SRHR. Detta innefattar arbete med att motverka sexuellt och könsrelaterat våld samt förändrade sociala normer. Situationen för kvinnor och flickor på flykt och i migration ska beaktas.

Verksamheten ska involvera en bredd av förändringsaktörer. GKI:s verksamhet och roll som mötesplats och plattform för civilsamhälleaktörer är av stor betydelse. Den lokala nivån är av särskilt intresse. Samarbete med offentliga institutioner och dess företrädare bör endast ske undantagsvis och

om det tydligt bidrar till att främja mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet.

Horisontellt

Sveriges utvecklingssamarbete ska vara relevant och effektivt. Sida, SI, FBA och GKI ska säkerställa att det finns en helhetssyn på det samlade svenska stödet liksom stödets komplementaritet och mervärde i förhållande till ländernas reformarbete i linje med ett EU-perspektiv. När det kan bidra till ökad effektivitet för strategigenomförandet kan regionala insatser genomföras eller stödjas. Potentialen i digitalisering och innovation som verktyg för måluppfyllelse ska tillvaratas.

Genomförarnas respektive spetskompetens ska präglade deras bidrag till genomförandet av strategimålen, samarbetet dem emellan och med samarbetsländerna. Synergier ska sökas mellan strategimålen, liksom med verksamhet inom ramen för andra relevanta strategier för det svenska utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet. Genomförarna ska även verka för en effektiv givarsamordning, särskilt genom en aktiv samordning och samarbete med EU och med andra relevanta multilaterala aktörer.

I genomförandet av strategin ska genomförarna verka för att bygga bredare, mer självbärande och långsiktiga relationer mellan Sverige och samarbetsländerna. Detta omfattar även tillfällena att engagera den svenska resursbasen, inbegripet civilsamhället och andra förändringsaktörer som akademiska institutioner och näringslivet. SI:s verksamhet ska främja tillskapandet av mellanfolkliga kontakter som leder till ökat förtroende och samverkan mellan svenska aktörer och aktörer i regionen. Att ge förändringsaktörer ökad förståelse för- och möjligheter att bidra till att uppnå strategimålen är prioriterat. Möjligheter att genom myndighetssamverkan bidra till institutionsbyggande och kapacitetsutveckling ska tillvaratas. Det strategiska arbetet med sekunderingar bör utvecklas.

För att skapa legitimitet för verksamheten och möta desinformation ska genomförarna bedriva ett aktivt arbete inom strategisk kommunikation kopplat till reformarbetet.